

Óriási a szakadék a múltjuk és az új életük között

A ROMA EGYETEMISTÁK VALÓSÁGA

Céljuk, hogy minél több roma fiatal vegyen részt a felsőoktatásban, és ne legyen többé kuriózum a cigány jogász, közgazdász, mérnök vagy orvos. Ezen dolgozik az az alapítvány, amely ösztöndíjjal és különleges mentorprogrammal támogatja a diákokat. **Makádi Zsófia** ügyvezetővel **Fehérváry-Ménes Anna** beszélgetett.

Magyarországon a húsz év feletti roma népesség körülbelül három százaléka rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Ez a szám növekedést mutat a korábbi évtizedekhez képest, de még mindig jóval alacsonyabb, mint a magukat csak magyarnak vallókra jellemző nagyjából huszonhárom százalékos arány. Az idén tizenöt éves HBLF-Romaster Alapítvány már közel kétszáz roma diákot vett szárnyai alá, és kísért el a diplomáig.

Az alapítványotok a középiskola végén, illetve az egyetem elején kapcsolódik be a roma diákok életébe, és onnantól egyengeti az ösztöndíjasok útját egy diplomás állás felé. Az oktatási egyenlőtlenség kérdése azonban jóval előbb megjelenik.

Ez így van, és rengeteg gyereket érint. A roma népesség nagyobb százaléka lakik kis községekben és településeken,

ahol jóval kevésbé férnek hozzá a minőségi oktatáshoz. A roma gyerekek számára kicsi koruktól kezdve folyamatos küzdelem, hogy az iskolarendszerben megtalálják a helyüket. Sokan már a legelején olyan problémákkal szembesülnek, amelyek nyirbálják a tanulási motivációt. A hozzánk beérkező pályázatokat olvasva, kirajzolódnak előttem tipikus nehézségek, amelyeket a fiatalok fogalmaznak meg. Például nem tudnak rendszeresen bejárni az iskolába, mert olyan helyen laknak, ahonnan nem biztosított

”
**Sokat kell dolgozniuk az önbecsülésük, ön-
bizalmuk, önértékelésük erősítésén, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy
kiteljesedhessenek.**

”

a megfelelő tömegközlekedés, a családnak pedig nincs autója. Az egyik diák például leírta, hogy nincs normális bicikrije, amivel eljutna a buszállomáig, de ha ezt még meg is oldja valahogy, és reggel beér az iskolába, visszafelé csak nagyon későn jár a busz, és a megállótól még haza kell tekernie. Mire este hazaér, már holtfáradt, és nem tud koncentrálni a tanulásra. Annak is van jelentősége, hogy milyen az egészségügyi ellátás a környéken, és ha beteg a gyerek, a család meg tudja-e a venni a szükséges gyógyszereket. Ha nem, akkor akár hetekig sem tud bejárni az iskolába a gyerek az elhúzódó betegség miatt. De ide tartozik az étkezés kérdése is, hogy milyen fizikai állapotban van egy kisgyerek, mennyire tud pihenni, milyen a lakhatása, le tud-e ülni valahová nyugodtan tanulni otthon. Ez komplex dolog, sok feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy egy gyerek szívesen menjen iskolába, és motivált maradjon a tanulásra.

NÉVJEGY

MAKÁDI ZSÓFIA

Közgazdasági egyetemet végzett, emellett angolnyelv-tanári és interkulturális kommunikációs diplomája is van. Évekig egy üzleti iskolában tanított, majd a civil szektor felé fordult. Foglalkozott hajléktalan családok és menekültek támogatásával, civil szervezetek stratégiai és fejlesztési tanácsadásával, szívügye az adományszaki kultúra fejlesztése.

Az említett problémák nagy része ugyanúgy érint minden, mélyszegénységben élő magyarországi fiatalot. Mi az, amiben speciális a roma gyerekek helyzete?

Ha valaki roma származású, akkor a származása miatti diszkrimináció végigkíséri az életét, előítéletekbe fut az iskolai évek során, az álláskeresésen át a munkahelyi beilleszkedésig, de a mindennapi életben is akár a bevásárlásnál, ügyintézésnél vagy albérletkeresésnél. A folyamatos visszaautóztatásérzés rendkívül elbizonytalanító, és állandó stresszhelyzetet teremt, amely visszahat a teljesítményre. Ezeknek a fiataloknak sokat kell dolgozniuk az önbecsülésük, önbizalmuk, önértékelésük erősítésén, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy kiteljesedhessenek. Szerencsére van ellenpélda is, a programunkban részt vevő diákok közül például többen is azt mesélték, hogy ők sosem tapasztaltak negatív bánásmódot a származásuk miatt. Miközben azt remélem, hogy egyre inkább ez lesz az általános, a munkám során én is sokszor szembesülök azzal, mennyi sztereotípiát él bennünk a roma származású fiatalokkal szemben. Ez sokszor magunk számára is észrevétlenül, tudat alatt van jelen, és csak egy-egy szerencsétlen elszólás alkalmával kerül felszínre. „Mennyire értelmesek” – hányszor mondták ezt döbbenetesen olyanok, akik találkoztak a diákjainkkal... Miközben jogi, gazdasági, mérnöki egyetemre járó vagy már egyetemet végzett fiatalokról beszélünk, már hogyne lennének értelmesek!

Ha viszont egész kicsi korától kezdve folyamatosan akadályokba ütközik, ez az alapvetően meglévő motiváltság szépen elkopik.

Egy kisgyerek számára meghatározó a szülői, családi minta is, amit otthon lát. Egy középosztálybeli családban alapvető, hogy a gyerekek iskolába járnak. A hosszú távon fennálló esélyegyenlőtlenség, és ebből fakadóan a rossz, traumatikus élmények az oktatással kapcsolatban, illetve akár a gyerekeiket erő bántás, diszkrimináció

miatt sok roma családban ez egyáltalán nem egyértelmű. Jóval erősebb kapcsolat kiépítésére lenne szükség a roma szülők és az iskolák között ahhoz, hogy a szülők lássák, mi is történik az iskolában, hogy a gyermekeik jó helyre kerülnek. Vannak olyan roma családok is, ahol kifejezetten erős az elkötelezettség, hogy tanuljanak a gyerekek, és a kevésbé iskolázott szülők igyekeznek ehhez mindent megadni. Az alapítványunk diákjainak többsége ilyen családi háttérrel rendelkezik.

Milyen roma fiatakként egyetemistának lenni?

A Romaster-ösztöndíjas diákok hihetetlen erőfeszítéseket tesznek, komoly munka van abban, hogy diplomát szerezzenek, a tőlünk kapott támogatáson kívül is. Az egyetem mellett legtöbbször dolgoznak, nem azért, hogy legyen „egy kis kiegészítés”, hanem mert létszükséglet. A szegénység egyfajta bezártságot is jelent, mi ezt is igyekszünk oldani. A programunkban biztosított ösztöndíj egy része ezért szabadon felhasználható, bármire el lehet költeni, mert egy csomó olyan kiadása van egy egyetemistának, amely nem a szorosán vett tanuláshoz kapcsolódik, mégis elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki valóban jelen legyen az egyetemi életben. Hogy el tudjon menni a társaival egy programra, be tudjon ülni velük egy kávézóba, tudjanak együtt sportolni.

A programotok abban is különleges, hogy az anyagi támogatás mellett minden diák kap egy vagy több mentort is. Miben látod a mentorálás legnagyobb erejét?

Partnercégeink, a program és az ösztöndíjak támogatásán túl, önkéntes mentorokat is adnak. A diákok minimum havonta egyszer, de jellemzően inkább kétszer találkoznak a mentorukkal, személyesen vagy online. A mentor a középiskolásoknak a pályaaorientációban, továbbtanulási lehetőségek keresésében segít, az egyetemistákat pedig felkészíti, hogyan is működik az egyetemi világ, a vizsgaidőszak, hogyan érdemes beosztani az időt, a tanulnivalót. Ezen túl van egy erős személyes része is a mentorálásnak, amelynek során a fiatalok magánéleti nehézségeiben is igyekeznek segíteni. A mentorálás harmadik lába a vállalati ta-

paszlatatok megosztása, amelynek keretében a mentor bevezeti a roma fiatalokat a vállalati környezetbe, megismerkedhetnek a cég munkatársaival, felépítésével, a feladatkörökkel. Sok szép példánk van, amikor egy cég gyakornoki pozíciót adott egy korábbi mentorált fiatalnak, aki aztán végül ott helyezkedett el főállásban.

Meddig fogja a mentor a diákja kezét?

Végigkíséri egészen a diplomaszerezésig, ami akár öt-hét évet is jelent, ha már középiskolában elkezdik az együttműködést. A mentor nem csak az időbeli kapacitását és szaktudását adja, ez érzelmi munka is. Mentoraink beszámolóai alapján elmondhatom, hogy egy ilyen kapcsolat nekik is fontos élményt ad, ők is sokat tanulnak ebben a folyamatban.

Vannak jó külföldi minták arra, hogyan működhet minél sikeresebben egy ilyen program?

Kapcsolatban vagyunk hasonló profilú szervezetekkel, és például a cseheknel látjuk a közösségépítés fontosságát. Ez nálunk sajnos picit háttérbe szorult a koronavírus időszakában, de az idei nyári egyetemünk tapasztalatai megerősítették, hogy ez legalább olyan fontos a fiataloknak, mint az ösztöndíj vagy a mentorálás. Ebbe a háromnapos nyári táborba belezsúfoltunk mindent, amit lehetett, kulturális programoktól a vállalati workshopokig, és a fiatalok visszajelzései alapján minden fantasztikus volt, de szeretnék volna, ha több lehetőségük van egymással beszélgetni, csak úgy, kötetlenül. Iszonyúan fontos nekik, hogy megoszthassák a többiekkel, ki milyen kihívásokkal küzd. Jellemzően nagyon egyedül érzik magukat az egyetemen, illetve később a diplomás munkahelyeken, kilógnak innen is, és otthonról, a családjukból is. Első generációs értelmiségiként teljesen más életet visznek, mint a szüleik. Az egyik diákunk ezt úgy fogalmazta meg, hogy otthon nem tudja kivel megbeszélni a „fehér ember” problémáit.

Ezek a diákok ugyanakkor példaképpé válhatnak családtagjaik, környezetük számára.

”
A diákjaink szülei nagyon büszkék
a fiatalok eredményeire.
”

A diákjaink szülei, családja nagyon büszke a fiatalok eredményeire, például az egyik diákunk anyukája annyiszor jelent meg a lánya diplomájával fotókon, hogy a család már azt hitte, ő maga diplomázott. Fantasztikus azt átélniük, hogy a gyerekek felsőfokú végzettséget szereznek. Fontos rávilágítani arra, hogy ha a gyerekeknek ez sikerül, akkor bizony a szülőknek is sikerült volna, ha egyenlő esélyekkel indulnak. A romasteres diákok többsége első generációs értelmiségiként tapossa azt az utat, ami afelé vezet, hogy a roma közösségekben és a többségi társadalomban is meg tud erősödni a hit, hogy ez igenis lehetséges, sőt természetesnek kellene lennie, és kellett volna lennie a roma szülők, nagyszülők generációjában is. De ehhez olyan intézkedések szükségesek, amelyek az esélyeket ki tudják egyenlíteni, mert évtizedes esélyegyenlőtlenségről beszélünk, és olyan hátrányokról, amiket nem egyetlen kisgyerek vagy egy fiatal fog önrőből leküzdeni.

Szerinted mi a legnagyobb gátja annak, hogy ez ma megvalósuljon?

Több jól működő intézmény és program létezik civil és állami kezdeményezésben is, amelyek az oktatási esélyegyenlőtlenséget próbálják kiegyenlíteni: helyi programok egészen kicsi gyerekeknek például a Bagázs vagy a Van Helyed Alapítvány szervezésében, az évtizedek óta létező Arany János Program a középiskolásoknak, roma szakkollégiumok az egyetemistáknak. Sokféle, specifikusan a roma gyerekek segítésére kialakított módszertan is van, de ezeket sajnos kevés helyen használják. Szóval vannak jó kezdeményezések, de egyrészt kevés, másrészt a fővároshoz képest sajnos a vidék olyan mértékben elmaradott, hogy sokkal radikálisabb dolgokra lenne szükség. Nagyívű átgondolást igényelne a leszakadó vidék helyzete, amely az oktatás mellett az egészségügy, a lakhatás és a munkalehetőségek kérdését is komplexen figyelembe veszi.

Brandt Bianka idén utolsó évét kezdi a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi karán. Ha végez, jogászként szeretne dolgozni Budapesten, emellett elvégezné a Diplomataképző Programot, mivel nagy álma, hogy egyszer konzul legyen.

„Tamásiban nőttem fel, és itt lakom jelenleg is a szüleimmel. Egyke vagyok, ami a szüleim tudatos döntése volt, úgy gondolták, egy gyereket tudnak felnevelni és anyagilag támogatni. Édesapám iskolaőr, anyukám háztartásbeli. Apukámnak érettségije van, anyukám szakmunkásképzőben szakács végzettséget szerzett. A mi családjunkban alapvető volt, hogy továbbtanul a gyerek, a gimnázium után a pécsi jogi egyetemre mentem, és itt a roma szakkollégiumon kerestül, elsőéves koromban találkoztam a HBLF-Romaster Alapítvánnyal. Beke-rültem az alapítvány programjába, ahol két mentor is támogat, mindketten egy nagy távközlési vállalatnál dolgoznak. Sokat segítettek abban, hogy legyőzzem azt az önválságot, a „nem vagyok idevaló” érzést, amelyet roma származású egyetemistaként átéltem. Első évben például volt egy vizsga, amin májusban megbuktam, és ettől annyira magam alá kerültem, hogy csak decemberben mertem elmenni pótvizsgázni. A két mentorom azóta úgy felfejlesztette bennem a kudarcfeldolgozás képességét, hogy ha most megbuknék egy vizsgán, mondjuk, szerdán, akkor már pénteken elmennék javítani. A mentoraimnak köszönhetem, hogy elhittem: egy-egy tanulmányi nehézség vagy kudarc nem azért ér, mert én nem vagyok a jogra való.

A többi roma egyetemistával beszélgetve rájöttem, hogy hasonló nehézségekkel küzdünk. Legtöbbször kis falvakból, szegregátumokból, cigánytelepekről jövünk. Ehhez képest Pécsre vagy más nagyvárosba kerülni hatalmas ugrás, óriási a szakadék a múltunk és az új életünk között, és ezt eleinte nem tudtuk kezelni. Én az első évemet az egyetemen egyáltalán nem élveztem, olyan lelkiismeret-furdalásom volt, hogy hátrahagytam a szüleimet. Ott voltam álmaim egyetemén, amire mindig is készültem, és nem értettem, mi a baj velem. A mentorem segítségével viszont sikerült leküzdenem ezt a nehéz érzést. Egy-két év elteltével az egyetemen beleszoktam egy teljesen más életstílusba, értelmiségi közeg vett körül, emiatt viszont már nem nagyon értettem az otthoni dolgokat, azt, amiben pedig benne éltem közel húsz évig. Ez ijesztő folyamat volt, de meg kellett találnom az arany középutat, ahol megértjük egymást a szüleimmel. Egy másik jellemző kihívás, hogy mi, roma egyetemisták, szerintem nem tudjuk kezelni a pénzt, mert legtöbbször soha nem volt. Amikor aztán saját jövedelmünk lesz a munkából, vagy ösztöndíjat, támogatást kapunk, sokszor számolatlanul költjük. Én ebben már sokat fejlődtem, azt is a mentoraimnak köszönhetem, hogy tudom kezelni a pénzemet.”